

Afstandene mellem danskerne vokser

Temanummer: Som mor så datter: social mobilitet i Danmark

Danmark er et relativt lige land, men der sker et skred. De riges indkomster stikker af fra resten, vi ligner mere og mere vores naboer og ægtefæller, og vores børns klassekammerater har i ringere grad end tidligere andre sociale baggrunde end dem selv. De økonomiske, geografiske og sociale forskelle mellem danskerne er vokset de seneste årtier. Det sænker den indbyrdes tillid og truer sammenhængskraften, der er fundamentet for vores samfundsmodel. Udviklingen skyldes især, at indkomstudviklingen for de rigeste er gået hurtigere end blandt resten af befolkningen.

Danskerne bliver rigere – men mest de rigeste

Det er væsentligt at belyse, hvordan indkomsterne udvikler sig for forskellige grupper. Det fortæller os noget om forskelle i forbrugs- og opsparingsmuligheder og dermed forskelle i levevilkår. Indkomsten har betydning for, hvor man kan bo, og hvilken livsstil man har. Jo større indkomstforskelle, des større forskel vil der være på de liv, man lever, og på den måde kan det blive svært at spejle sig i andre befolkningsgrupper.

Det seneste årti har den stigende indkomstulighed taget fart. Velstanden er steget bredt set, men det er mest de rigeste, der er blevet rigere. Her kommer lidt tal:

Danskernes disponible indkomster steg i gennemsnit med knap 18 pct. fra 2010 til 2020, mens indkomsterne blandt den rigeste tiendedel steg med cirka 30 pct., og den allerrigeste pct. oplevede en gennemsnitlig indkomstfremgang på over 50 pct. Den gennemsnitlige indkomst for den fattigste tiendedel voksede med mindre end 5 pct., og indkomsterne blandt de 40 procent fattigste steg kun med knap 10 pct. Indkomsten i midten af indkomstfordelingen steg med ca. 15 pct.¹

Det er altså tydeligt, at indkomsten er vokset hurtigere for de rigeste end for dem med lave eller almindelige indkomster. Det betyder, at vi ser større indkomstforskelle i dag end tidligere. Det gælder både relativt og målt i kroner og øre.

Konsekvensen er, at uligheden er steget i Danmark. I 1995 tilgik ca. 6 pct. af de samlede indkomster til den rigeste procent af befolkningen. Denne andel

LARS ANDERSEN

Direktør,
Arbejderbevægelsens
Erhvervsråd

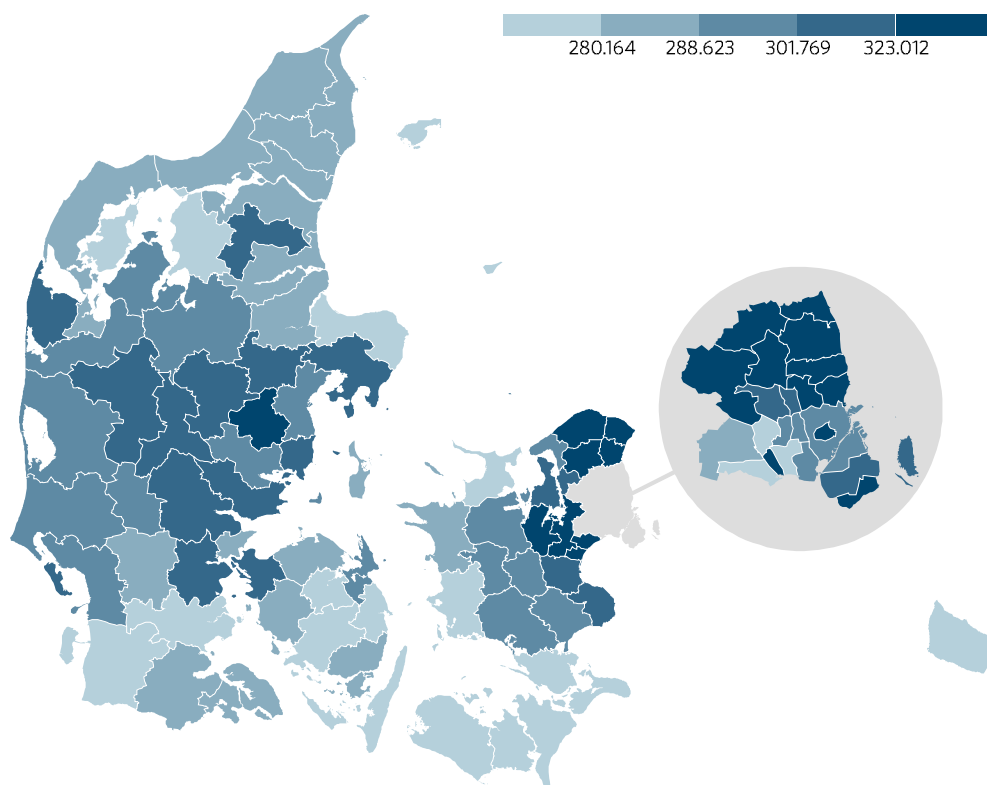
steg til knap 7 pct. hen mod årtusindskiftet og lå herefter stabilt frem til det økonomiske opsving i 2005-2007, hvor den nåede det indtil det tidspunkt højeste niveau på 8,5 pct. Andelen faldt igen, da finanskrisen ramte i 2009, men siden 2010 har de rigeste danskeres andel af de samlede indkomster været stigende. I dag tilgår næsten 10 pct. af de samlede indkomster den rigeste pct. af befolkningen².

Vores naboer ligner mere os selv end tidligere

Danskere bor i stigende grad opdelt efter indkomst. Tidligere var der flere blandede boligområder, hvor man boede tæt på hinanden på tværs af sociale skel, men den geografiske opdeling mellem rig og fattig er vokset – særligt siden finanskrisen. Den betyder, at flere og flere af os har naboer, der ligner os selv, og at vores børns klassekammerater i stigende grad kommer fra samme sociale klasse som dem selv. AE har undersøgt den geografiske segregering med afsæt i samme metode som Reardon og Bischoff³, der beregner segregering mellem dem, der befinder sig over og under en given indkomstpercentil. På den måde kan man se, hvor i indkomstfordelingen segregeringen er størst.

Største indkomster nord for og omkring København

Figuren viser den gennemsnitlig disponible indkomst (kr. 2022-priser) blandt beboerne i hver kommune.

Kort: • Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Den geografiske segregering ses tydeligt, når man ser på de geografiske forskelle i den disponible indkomst. I Gentofte Kommune nord for København er den gennemsnitlige indkomst efter skat over 583.000 kr. pr. person. 10 kilometer derfra, i Rødovre Kommune, er den gennemsnitlige indkomst omtrent det halve. Faktisk ligger 19 af de 20 rigeste kommuner målt på indkomster på Sjælland, mens kun en enkelt jysk kommune, nemlig Skanderborg, sniger sig ind blandt de tyve kommuner med højeste gennemsnitsindkomst. Generelt tegner der sig et billede af, at kommuner i Syd-, Vest og Nordjylland, på Lolland og Falster og på Syd- og Vestsjælland har de laveste indkomster, mens indkomsten er højest nord for København, omkring Roskilde, i Trekantsområdet og det østlige Jylland⁴.

Den stigende geografiske opdeling skyldes især, at den rigeste halvdel af befolkningen klumper sig sammen. For 20 år siden boede de allerrigeste også mere samlet end resten af befolkningen, men opdelingen er taget til efter finanskrisen, og i dag er det ikke bare de allerrigeste, der klumper sig sammen, men faktisk hele den øvre halvdel af indkomstfordelingen. Den geografiske segregering findes ikke længere blot mellem de allerrigeste og resten af befolkningen, men også i stigende grad blandt den øvre middelklasse.

Den geografiske segregering er størst i og omkring København, og det er ligeledes her, at vi har set den hurtigst voksende geografiske opdeling mellem rig og fattig de senere år. I Østjylland sker der omvendt en relativt høj segregering blandt de laveste indkomstgrupper. Det vil sige, at mens det i København primært er de velhavende, der lukker sig om sig selv, er det i Østjylland de mindre bemidlede, som i stigende grad klumper sig sammen⁵.

Når de rigeste klumper sig sammen i og omkring de større byer, stiger boligpriserne, og det bliver svært for personer med lave eller mellemhøje indkomster at få råd til at bo der. Det kan man f.eks. se på Amager, som tidligere var hjemsted for især personer fra arbejderklassen. I 1987 var f.eks. omkring 60 pct. af familierne i Italiensvej-kvarteret på Amager fra arbejderklassen. I dag er omkring halvdelen af familierne fra den højere middelklasse eller overklassen, og villaerne koster mere end fem millioner kr.⁶

Tidligere var København en arbejderby, men i dag er arbejderklassen primært bosat på Syd- og Vestsjælland og i Jylland.

Færre blandede skoler

En anden konsekvens ved den geografiske splittelse er, at skolerne bliver mindre blandede. Klassekammerater kommer i højere grad fra hjem, der ligner hinanden, og folkeskolens rolle som en samlende institution på tværs af sociale skel indskrænkes. AE har defineret blandede skoler som skoler med en nogenlunde lige fordeling af elever fra alle indkomslag⁷. Mere præcist defineres en skole som blandet, hvis mellem 10 og 30 pct. af skolens elever kommer fra hver indkomstkventil.

I 2010 var over fire ud af ti skoler blandede, men i 2020 gjaldt det blot 27 pct. Det dækker over, at 29 pct. af folkeskolerne og 22 pct. af privatskolerne er blandede.

Udviklingen er i høj grad drevet af et større og større tilvalg af private skoler. De tiltrækker i høj grad børn fra toppen af indkomstfordelingen. Halvdelen af de private skoler har en overrepræsentation af elever fra højindkomstfamilier, mens halvdelen af de offentlige skoler har en elevsammensætning, hvor bunden af indkomstfordelingen er overrepræsenteret.

Også her er der geografiske forskelle. I kommunerne nord for København, er der meget få blandede skoler, mens andelen er højere i bl.a. Glostrup og Herlev.

Når det er relevant at sikre mere blandede byer, skyldes det, at det danske velfærdssystem bygger på en unik tillid og sammenhængskraft. Denne artikel viser, at uligheden er steget, hvilket sætter sammenhængskraften under pres. Hvis vi vil bevare det danske samfund, som vi kender det med en høj grad tillid, skal vi passe på, at de sociale skel ikke vokser mere.

Det gode spørgsmål er, om der findes en form for smertegrænse for hvor store forskellene i levevilkår kan blive, uden vi sætter vores velfærdsmodel over styr. Det kan man selvfølgelig ikke give noget entydigt svar på. Og svaret bliver ikke lettere af, at tendensen i udlandet også går i retning af øget polarisering og i retning af, at de rigeste i samfundet stikker af. Dermed ligger Danmark fortsat med en relativt lille ulighed sammenlignet med andre lande – trods den stigende ulighed.

Hvis man skulle pege på nogle parametre, som kunne indikere markører for en smertegrænse, kunne en parameter være, at de fattigste oplever tilbagegang i deres levestandard, mens toppen oplever gyldne tider. Det har f.eks. været tilfældet over længere perioder i USA. Vi har kun oplevet dette undtagelsesvist. En anden parameter kunne være faldende social og indkomstmæssig mobilitet – altså hvor det er ens ophav, der i højere grad definerer livmulighederne, end ens egen indsats. En sidste parameter kunne være faldende vilje til at betale skat. En faldende vilje til at betale skat vil være selvforstærkende i forhold til øget ulighed, da det vil sætte vores sociale sikkerhedsnet under økonomisk pres, og det vil også sætte vores fælles investeringsmuligheder – uddannelse, aktiv arbejdsmarkeds- og socialpolitik – under pres. Samtidig vil en faldende vilje til at betale skat være en klar indikation på, at sammenhængskraften i samfundet er faldende.

Noter

1. De laveste indkomster halter fortsat efter resten, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (ae.dk)
2. De laveste indkomster halter fortsat efter resten, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (ae.dk)
3. Reardon, Sean F. og Kendra Bischoff (2011): Income inequality and income segregation, *American Journal of Sociology*
4. Stigende opdeling mellem rig og fattig på tværs af nabolag og skoler, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (ae.dk)
5. Stigende opdeling mellem rig og fattig på tværs af nabolag og skoler, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (ae.dk)
6. Lars Olsen et al.: *Rige Børn Leger Bedst*, Gyldendal 2021
7. Stigende opdeling mellem rig og fattig på tværs af nabolag og skoler, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (ae.dk)